

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально – науковий інститут економіки
Фінансово-економічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і аудиту

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеню магістра
(бакалавра, магістра)

Студента Шепілової Вікторії Сергіївни
(ІПБ)

академічної групи 071М-22з-1
(шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»
(офіційна назва)

на тему: «Організація обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками (на прикладі Державного підприємства «Науково-виробничого об'єднання «Павлоградський хімічний завод»)»
(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
Керівник роботи	Шишкова Н.Л.		
Рецензент	Толошна Ю.К.		
Нормоконтроль	Шишкова Н.Л.		

Дніпро
2023

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри
міжнародних відносин і аудиту

_____ Пашкевич М.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)

«___» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу

ступеню роботи ступеню **магістра**

(бакалавра, магістра)

Студенту Шепіловій В.С. академічної групи 071М-22з-1
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»

(офіційна назва)

на тему:

«Організація обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками (на прикладі Державного підприємства «Науково-виробничого об'єднання «Павлоградський хімічний завод»)»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від

_____ 2023р. № _____

Розділ	Зміст	Термін
1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ДП "НВО "ПХЗ"	3 01.09.2023- 30.09.2023
2	МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ДП «НВО «ПХЗ»	3 01.10.2023- 31.10.2023
3	ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ	3 01.11.2023- 30.11.2023

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Шишкова Н.Л.
(прізвище, ініціали)

Дата видачі _____

Дата подання до екзаменаційної комісії _____

Прийнято до виконання

_____ (підпис)

Шепілова В.С.
(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 52 с., 9 рис., 13 табл., 20 додатків, 49 джерела.

ПОСТАЧАЛЬНИК, ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ,
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ЗОБОВ'ЯЗАННЯ,
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ ДОГОВІР, МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ,
ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ.

Об'єкт розроблення – господарські операції розрахунків з постачальниками на ДП «НВО «ПХЗ».

Предмет дослідження – методологія обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками.

Охарактеризовано та проаналізовано господарську діяльність ДП «НВО «ПХЗ». Визначено економічну сутність розрахунків з постачальниками, зобов'язань та їх видів. Розглянуто нормативно-правове регулювання обліку зобов'язань. Наведено методика ведення бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємстві. Описано методи проведення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками.

Практична значимість кваліфікаційної роботи полягає в тому, що отримані висновки дають можливість удосконалити облік розрахунків з постачальниками відповідно до сучасних умов господарювання. Отримані результати спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку підприємства.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ДП "НВО "ПХЗ"	7
1.1. Організаційно-правова та економічна характеристика діяльності ДП «НВО «ПХЗ»	7
1.2. Позиціонування ДП «НВО «ПХЗ»	13
1.3. Економічна сутність розрахунків з постачальниками на ДП «НВО «ПХЗ»	16
1.4. Нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з постачальниками	19
Висновки до розділу 1	21
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ДП «НВО «ПХЗ»	23
2.1. Вибір контрагентів та формування взаємовідносин між ними.	23
2.2. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з вітчизняними постачальниками	24
2.3. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з іноземними постачальниками	26
2.4. Напрямки удосконалення обліку розрахунків з постачальниками	29
Висновки до розділу 2	33
РОЗДІЛ 3 ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ	34
3.1. Мета, завдання та джерела інформації внутрішньогосподарського контролю	34
3.2. Організація і методика внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками	36
3.3. Типові порушення обліку розрахунків з постачальниками та шляхи їх попередження	39
Висновки до розділу 3	41
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	52

ВСТУП

Актуальність проблеми. Будь-яке виробниче підприємство створюється з метою виготовлення продукції та її реалізації. Але здійснення процесу виробництва неможливе без наявності обладнання, устаткування, будівель, без сировини, матеріалів, які в процесі обробки перетворюються на готовий продукт. Таким чином, процес придбання засобів виробництва є важливою передумовою для здійснення основної діяльності підприємства.

Правильність організації бухгалтерського обліку, документування та відображення в бухгалтерському обліку розрахунків з постачальниками є передумовою успішної діяльності підприємства.

Питання з обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками в своїх працях розглянули вітчизняні вчені: Гнатенко Є.П. [1], Кіндрацька Г.І. [2], Синькевич Н.І. [3], Шестерняк М.М. [4], Бутинець Ф.Ф. [5], Каминський П.Д., Солонько А.І. [6], Дікань Л. В. [7] та інші.

Отже актуальність теми зумовлена необхідністю чіткого контролю за виникненням та погашенням заборгованості перед постачальниками, підвищення достовірності звітності в області розрахунків з постачальниками, розробці методів налагодження системи організації досліджуваної ділянки обліку.

Мета та завдання дослідження. *Метою* кваліфікаційної роботи є розробка на базі вивчення законодавчої, нормативної і спеціальної літератури, з застосуванням практичних матеріалів підприємства пропозиції щодо удосконалення організації обліку та аудиту розрахунків з постачальниками і підрядчиками підприємства.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

– надати фінансово-економічну характеристику ДП «НВО «ПХЗ»;

- навести характеристику організації роботи бухгалтерської служби підприємства;
- розглянути сутність розрахунків з постачальниками;
- визначити види та форми розрахунків з постачальниками;
- дослідити нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з постачальниками;
- дослідити сучасний стан організації обліку розрахунків з постачальниками;
- визначити напрями удосконалення обліку розрахунків з постачальниками;
- визначити методологічні основи внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками.

Об’єкт дослідження – ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ОБ’ЄДНАННЯ «ПАВЛОГРАДСЬКИЙ ХІМІЧНИЙ ЗАВОД».

Предмет дослідження – розрахунки з постачальниками базового підприємства.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи були використані наступні методи дослідження: аналіз, порівняння, табличний, наукової абстракції, дедуктивний та індуктивний.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що за характером та змістом розглянутих проблем, а також об’єктом і предметом дослідження кваліфікаційна робота є дослідженням методології та організації обліку розрахунків з постачальниками і полягає в наступному:

удосконалено:

- організацію та методику обліку і аудиту зобов’язань;
- проведення внутрішнього контролю на підприємстві.

обґрунтовано:

- основні принципи та завдання обліку і контролю розрахунків з постачальниками.

запропоновано:

- напрямки удосконалення обліку розрахунків з постачальниками;
- шляхи попередження порушень обліку зобов’язань.

дістали подальшого розвитку:

– визначення економічних категорій «зобов'язання», «внутрішньогосподарський контроль».

Практичне значення одержаних результатів ґрунтується на обґрунтуванні методичних засад та практичних впроваджень щодо вдосконалення організації обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками в комплексі управління товариством.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» 28 вересня 2023р [8] (Додатки А, Б).

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновку, що викладено на 52 сторінках друкованого тексту. Матеріали кваліфікаційної роботи містять 9 рисунків, 13 таблиць. Список використаних джерел із 49 найменувань на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ДП «НВО «ПХЗ»

1.1. Організаційно-правова та економічна характеристика діяльності ДП «НВО «ПХЗ»

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ «ПАВЛОГРАДСЬКИЙ ХІМІЧНИЙ ЗАВОД» (далі – ДП «НВО «ПХЗ») є юридичною особою, яка заснована на державній власності та належить до сфери управління Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України (далі – Уповноважений орган управління) (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2020р. № 1583) та є державним підприємством [9].

Основні реквізити ДП «НВО «ПХЗ»» подано в табл. 1.1 [9,10].

Таблиця 1.1

Інформація про ДП «НВО «ПХЗ»

Показник	Зміст
1	2
Повна назва	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ «ПАВЛОГРАДСЬКИЙ ХІМІЧНИЙ ЗАВОД»
Скорочена назва	ДП «НВО «ПХЗ»
Юридична адреса	51400, Дніпропетровська обл., м. Павлоград, вул. Заводська, буд. 44
Сайт	www.ric-phz.com.ua/
ЄДРПОУ	14310112
Індивідуальний податковий номер	143101104104
Система оподаткування	Загальна
Дата реєстрації платником ПДВ	01.08.1997 р.
Зареєстровано платником податків (орган)	Східне міжрегіональне управління ДПС по роботі з великими платниками податків
Взято на облік, як платника єдиного внеску	23.09.1991 р. № 0424010040/04243
Взято на облік, як платника податків	25.12.1991 р. № 51
Значення для економіки і безпеки	Стратегічне значення
Аналоги продукції, що виготовляється	Немає
Вид інфраструктури	Об'єкт критичної інфраструктури

Джерело: сформовано самостійно

ДП «НВО «ПХЗ» успішно виконує свою місію – «Стати лідером в удосконаленні високих технологій виробництва і забезпеченні безпеки нашого світу», а девіз – «Керуй мрією» – в повній мірі відображає досягнення підприємства за останнє десятиріччя.

Основними завданнями досліджуваного підприємства є: задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торгівельної, іншої господарської діяльності.

Підприємство у своїй діяльності керується Конституцією України [11] та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, наказами Уповноваженого органу управління, нормативно-правовими актами, які видаються міністерствами, іншими державними органами, а також Статутом підприємства.

ДП «НВО «ПХЗ» самостійно планує свою господарську діяльність з урахуванням споживчого попиту на його послуги та на підставі договорів із замовниками (покупцями, продавцями). діє на принципах повної господарської самостійності та самоокупності, самостійно планує свою діяльність та несе відповідальність за її наслідки та виконання зобов'язань перед бюджетами, державними цільовими фондами і контрагентами [9].

Органами управління підприємства є генеральний директор (який призначається на посаду Уповноваженим органом управління шляхом укладення контракту) та Наглядова рада (яка контролює та регулює діяльність генерального директора).

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ «ПАВЛОГРАДСЬКИЙ ХІМІЧНИЙ ЗАВОД» у своїй структурі має 24 функціональних структурних підрозділів (відділів, бюро, служб, груп) апарату управління та більше 10 виробничих підрозділів.

В загальному вигляді структура підприємства зображена на рис.1.1.

Рис. 1.1. Узагальнений вигляд структури ДП «НВО «ПХЗ»

Джерело: сформовано самостійно

Одним із структурних підрозділів підприємства є бухгалтерська служба, яка забезпечує фінансову та податкову звітність на підприємстві. Методичне керівництво ведення бухгалтерського і податкового обліку покладається на головного бухгалтера [12]. Головний бухгалтер на підприємстві має двох заступників:

1. З обліку витрат на виробництво;
2. З автоматизації і методології бухгалтерського обліку і звітності.

Бухгалтерська служба досліджуваного підприємства у своїй структурі має певні бюро (див. рис. 1.2).

В обліку розрахунків з постачальниками беруть участь бюро з обліку банківських та касових операцій (відповідає за відображення в обліку факту оплати постачальникам за поставлені товари або надані послуги) та бюро зведеної бухгалтерської звітності виробничого підрозділу (відповідає за відображення в обліку надходження товарів або наданих послуг).

Рис. 1.2. Структура бухгалтерської служби ДП «НВО «ПХЗ»

Джерело: сформовано самостійно

Бюро фінансово-економічного аналізу на підприємстві здійснює фінансовий аналіз його діяльності, що є оцінкою майнового стану підприємства та є важливим аспектом роботи будь-якого підприємства.

Під час виконання кваліфікаційної роботи проведено фінансовий аналіз 2020–2021 рр. При цьому використано методики економічного аналізу, що описані у працях Гнатенко Є.П. [1]; Кіндрацька Г.І. [2]; Синькевич Н.І. [3]; Шестерняк М.М. [4]; Волкова Н.А., Подвальна Н.Е., Семенова К.Д. [13]; Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. [14]; Міщук Г.Ю., Джигар Т.М., Шишкіна О.О. [15]; Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. [16], Чепка В.В., Матяш О.К. [17].

В якості інформаційної бази взято форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форма 2 «Звіт про фінансові результати».

Аналіз майнового стану підприємства наведений у табл. 1.2 показав, що загальна сума активів у 2021 р. в порівнянні з 2020 р. збільшилася на 12,16 % або на 652 085 тис. грн, це зумовлене збільшенням випуску готової продукції на 427,78 % або на 1 078 тис. грн та суми незавершених капітальних інвестицій на 3,14 % або 15 323 тис. грн.

Сума власного капіталу підприємства збільшилася на 44 866 тис. грн або на 1,16 %. При цьому величина довгострокових зобов'язань зменшилася на

31 041 тис. грн або на 6,79 %, але сума поточних – зросла на 632 872 тис. грн або 68,62 %.

Таблиця 1.2

Показники оцінки майнового стану ДП «НВО «ПХЗ»

Найменування показника	Одиниця виміру	2020 р.	2021 р.	Відхилення		Коефіцієнт приросту
				абсолютне, +/-	відносне, %	
1	2	3	4	5	6	7
Сума активів	тис. грн	5 362 791	6 014 876	652 085	12,16	1,12
Основні засоби	тис. грн	3 073 225	2 917 324	-155 901	-5,07	0,95
Незавершені капітальні інвестиції	тис. грн	488 230	503 553	15 323	3,14	1,03
Запаси	тис. грн	624 770	547 115	-77 655	-12,43	0,88
Готова продукція	тис. грн	252	1 330	1 078	427,78	5,28
Власний капітал	тис. грн	3 865 001	3 909 867	44 866	1,16	1,01
Довгострокові зобов'язання	тис. грн	457 187	426 146	-31 041	-6,79	0,93
Поточні зобов'язання	тис. грн	919 613	1 552 485	632 872	68,62	1,69

Джерело: сформовано самостійно

Фінансова стабільність є основною умовою розвитку підприємства.

Основні показники фінансової стійкості у 2020 – 2021 роках були на рівні нормативного значення та показали, що ДП «НВО «ПХЗ» є платоспроможним підприємством (див. табл. 1.3):

1. В порівнянні за 2021 р. коефіцієнт платоспроможності (автономності) зменшився на 9,81 % та склав 0,65, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами зменшився на 39,56 %, а коефіцієнт маневреності власного капіталу – на 37,77 %;

2. Збільшилися в порівнянні з попереднім роком – коефіцієнт фінансової залежності на 6,32 % та коефіцієнт співвідношення залученого та власного капіталу на 38,93 %.

Таблиця 1.3

Показники фінансової стійкості ДП «НВО «ПХЗ»

Найменування показника	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
				абсолютне, +/-	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	>0,5	0,72	0,65	-0,07	-9,81
Коефіцієнт фінансової залежності	<0,5	2,39	2,54	0,15	6,32
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	>0,1	5,92	3,58	-2,34	-39,56
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,4	2,90	1,80	-1,09	-37,77
Коефіцієнт співвідношення залученого та власного капіталу	<1	0,39	0,54	0,15	38,93

Джерело: сформовано самостійно

В 2021 р. фінансовим результатом діяльності ДП «НВО «ПХЗ» був прибуток 64 040 тис. грн (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Показники ліквідності ДП «НВО «ПХЗ»

Найменування показника	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
				абсолютне, +/-	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт рентабельності активів	>0	-0,036	0,013	0,049	-136,853
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	>0	-0,041	0,016	0,057	-140,348
Коефіцієнт рентабельності продукції	>0	-0,008	0,069	0,076	-962,760

Джерело: сформовано самостійно

Успішна і стабільна діяльність підприємства забезпечує високі показники рівня економіки Дніпропетровської області та підтримує імідж України, як держави, здатної створювати високотехнологічну продукцію, що відповідає світовим стандартам.

1.2. Позиціонування ДП «НВО «ПХЗ»

Основним показником ефективності діяльності, як і будь-якого підприємства, є прибуток. Прибуток ДП «НВО «ПХЗ», у відповідності до Статуту підприємства, отримується за рахунок науково-дослідної, виробничої та підприємницької діяльності у сфері реалізації основних напрямків розвитку і виробництва хімічної продукції та інших видів виробничої діяльності.

В зв'язку з специфікою діяльності, ДП «НВО «ПХЗ», є учасником міжнародних та державних програм.

ДП «НВО «ПХЗ», має довгострокові взаємовигідні зв'язки по постачанню товарів (імпорт та експорт) та наданню послуг з майже двадцятьма країнами світу (рис. 1.4) [10, 18].

<p style="text-align: center;">Експорт</p> <ul style="list-style-type: none">• Республіка Молдова• Республіка Болгарія
<p style="text-align: center;">Імпорт</p> <ul style="list-style-type: none">• Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії• Республіка Болгарія• Республіка Польща• Федеративна Республіка Німеччина• Чеська Республіка• Республіка Індія• Арабська Республіка Єгипет• тощо

Рис. 1.3. Експортні та імпортні взаємовигідні зв'язки ДП «НВО «ПХЗ»
Джерело: сформовано самостійно

Основні види економічної діяльності, згідно Статуту ДП «НВО «ПХЗ», затвердженого наказом Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України від 05.03.2021р. № 47 наведено схематично (див. рис. 1.4) [9,10]:

Рис. 1.4. Основні види економічної діяльності ДП «НВО «ПХЗ»

Джерело: сформовано самостійно

Основні види діяльності підприємства є рентабельними – це свідчить про наявність у підприємства можливостей для розширення виробництва, характеризує прибутковість його діяльності, окупність понесених ним витрат, ефективність використання активів підприємства та ефективність інвестицій, вкладених у власний капітал.

1.3. Економічна сутність розрахунків з постачальниками на ДП «НВО «ПХЗ»

Діяльність виробничих підприємств України, будь-якої форми власності, супроводжується розрахунками з постачальниками.

Постачальники – це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, будівельних матеріалів, запасних частин, МШП), надають послуги (подачу електроенергії, газу, води, пару тощо), виконують роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо) [5].

Будь-яке виробниче підприємство створюється з метою виготовлення продукції та її реалізації. Але здійснення процесу виробництва неможливе без наявності обладнання, устаткування, будівель, без сировини, матеріалів, які в процесі обробки перетворюються на готовий продукт. Таким чином, процес придбання засобів виробництва є важливою передумовою для здійснення основної діяльності підприємства.

У процесі взаємовідносини між контрагентами може виникати:

1. Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [19].

2. Кредиторська заборгованість .

Здебільшого вітчизняні науковці ототожнюють поняття «кредиторська заборгованість» та «зобов'язання» (див. табл. 1.5 та табл. 1.6).

Таблиця 1.5

Визначення поняття «зобов'язання»

Джерело 1	Визначення поняття 2
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [20]; НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [21]	заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди
МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [22]	існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, приведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди

1	2
Цивільний кодекс України [23]	правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.
Іоффе О. С. [24]	закріплене законом суспільне відношення з переміщення майна та інших результатів праці, в силу якого одна особа (кредитор) має право вимагати від іншої особи (боржника) вчинити певні дії чи утриматись від вчинення певних дій
Завальна Ж.В. [25]	це такий стан правової дійсності, у якому зобов'язана особа на вимогу управленої особи повинна здійснити певну дію чи утриматись від такої
Завадський Й.С. [26]	громадсько-правові відносини між сторонами (особами), які оформлені договором або випливають з дійсного законодавства, у зв'язку з чим одна сторона зобов'язана здійснити на користь іншої сторони певні дії
Гончаров С.М., Кушнір Н.Б. [27]	оформлені договором відносини, коли одна із сторін зобов'язана здійснити певні дії на користь іншої особи, або утриматись від небажаних від неї дій

Джерело: складено самостійно

Таблиця 1.6

Визначення поняття «кредиторська заборгованість»

Джерело	Визначення поняття
1	2
Юнін О. С., Круглова О. О., Савельєва М. О. [28]	це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк
Завадський Й.С. [26]	кошти, які мають повернути підприємства, організації та громадяни іншим підприємствам
Гончаров С.М., Кушнір Н.Б. [27]	вид міжгосподарського кредиту, коли внаслідок неспівпадання руху товару в натурі і по вартості виникає тимчасове залучення грошових коштів у господарський оборот підприємств, організацій чи установ або внаслідок несплати платежів нетоварного характеру
Туренко А.М., Дмитрієв І.А., Іванілов О.С., Шевченко І.Ю. [29]	заборгованість, що виникла при розрахунках з постачальниками; тимчасове використання в грошовому обігу підприємства коштів кредитора
Шемшученко Ю. С. [30]	кошти підприємства, організації або установи, які підлягають оплаті відповідним юридичним або фізичним особам

Джерело: складено самостійно

Зобов'язання, що виникають внаслідок розрахунків за постачальниками можна умовно поділити на 2 види:

1. Довгострокові (термін погашення – більше 12 місяців після дати балансу)
2. Поточні (термін погашення – протягом 12 місяців з дати балансу)

Розрахунки з постачальниками класифікуються за видами (див. рис.1.5).

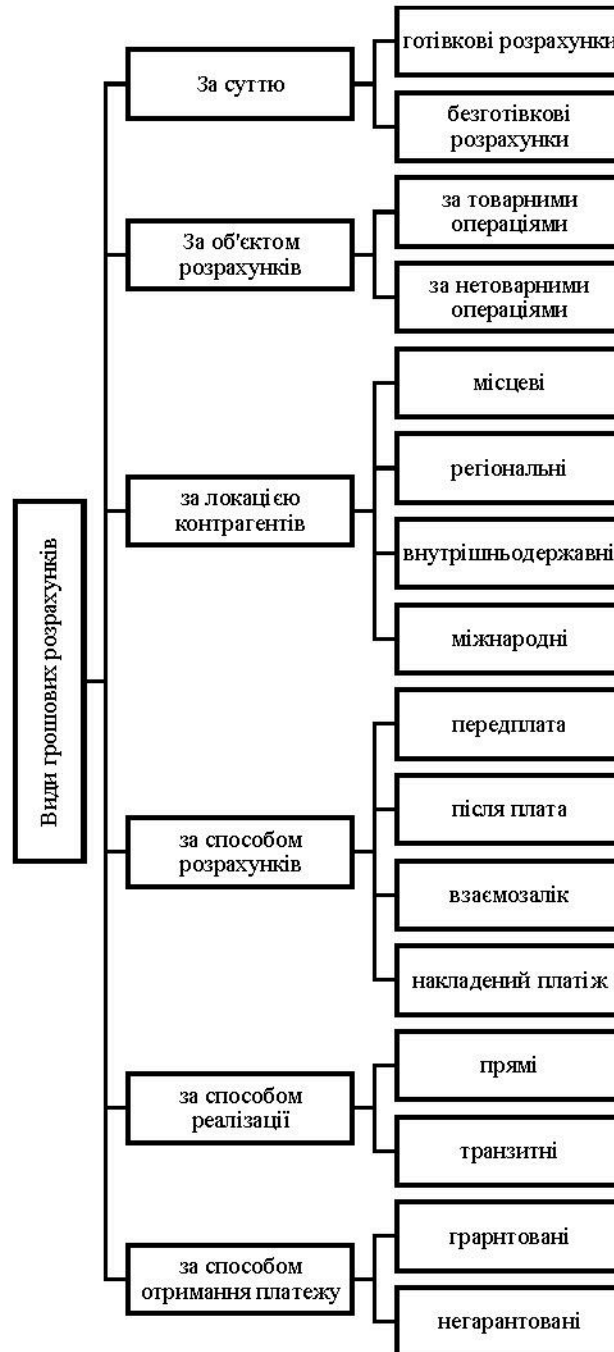

Рис. 1.5 Види грошових розрахунків

Джерело: складено самостійно

У своїй діяльності, досліджуване підприємство в більшості випадків веде:

1. Безготівкові розрахунки з постачальниками;
2. За своїм об'єктом це можуть бути як товарні (постачання товарно-матеріальних цінностей), так і нетоварні (надання послуг, виконання робіт);
3. За локацією: місцеві, регіональні, внутрішньодержавні та міжнародні
4. За способом розрахунків: передплата, післяплата, взаємозалік, накладений платіж
5. Тощо

1.4. Нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з постачальниками

Бухгалтерський облік розрахунків з постачальниками повинен здійснюватися на основі нормативної бази, тобто всі дії осіб, які здійснюють розрахунки, повинні ґрунтуватися на кодексах, законах, наказах та інших нормативних документах, що регулюють дану ділянку обліку.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює будь-які питання бухгалтерського обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [20]. Іншими нормативними документами, що регулюють питання розрахунків з постачальниками і підрядниками є Цивільний кодекс України, Податковий кодекс України, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку тощо (див. табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з постачальниками

Назва документу	Питання, що регулюються
1	2
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [20]	визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні.

1	2
Цивільний кодекс України [23]	регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників
Господарський кодекс України [31]	встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності
Податковий кодекс України [32]	регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів
НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [33]	визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [21]	визначаються мета, склад і принципи складання фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів
НП(С)БО 9 «Запаси» [34]	визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності.
НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [16]	визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності
НП(С)БО 15 «Дохід» [35]	визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності
НП(С)БО 16 «Витрати» [36]	визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності.
Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [37]	запроваджує правове регулювання всіх видів зовнішньоекономічної діяльності в Україні
МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» [38]	встановлює, як включати операції в іноземній валюті і закордонні господарські одиниці у фінансову звітність суб'єкта господарювання та як переводити фінансову звітність у валюту подання
План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [39]	встановлює перелік рахунків бухгалтерського обліку
Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [40]	встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб

Джерело: складено самостійно

Виходячи з вищенаведеної таблиці, можна зробити висновок, що розрахунки з постачальниками регулюються багатьма нормативно-правовими документами. Всі вони отримали редакцію в 2021–2023 рр, яка була спричинена економічною кризою, пандемією, військовим станом запровадженим в Україні в 2022р тощо.

Висновки до розділу 1

Досліджуване підприємство є державним підприємством стратегічного значення, що виготовляє продукцію, яка не має аналогів в Україні. Основними напрямками діяльності ДП «НВО «ПХЗ» є виробництво, надання послуг, проведення наукових досліджень та утилізація.

Основні види діяльності підприємства є рентабельними – це свідчить про наявність у підприємства можливостей для розширення виробництва, характеризує прибутковість його діяльності, окупність понесених ним витрат, ефективність використання активів підприємства та ефективність інвестицій, вкладених у власний капітал

Підприємство самостійно планує свою господарчу діяльність та діє на принципах повної самостійності.

Успішна і стабільна діяльність підприємства забезпечує високі показники рівня економіки Дніпропетровської області та підтримує імідж України, як держави, здатної створювати високотехнологічну продукцію, що відповідає світовим стандартам.

Одним із структурних підрозділів підприємства є бухгалтерська служба.

Бюро фінансово-економічного аналізу на підприємстві здійснює фінансовий аналіз його діяльності, що є оцінкою майнового стану підприємства та є важливим аспектом роботи будь-якого підприємства. Фінансовий аналіз діяльності ДП «НВО «ПХЗ» показав його як прибуткове підприємство, сума активів та власного капіталу якого збільшується кожного року.

Державне підприємство має відділи бухгалтерської служби, що беруть участь в обліку розрахунків з постачальниками: бюро з обліку банківських та касових операцій та бюро зведеної бухгалтерської звітності виробничого підрозділу.

У процесі розрахунків з контрагентами можуть виникати дебіторська та кредиторська заборгованості, що в свою чергу можна умовно поділити на довгострокову та поточну. Розрахунки з постачальниками досліджуване підприємство веде в безготівковій формі, за об'єктом це може бути сплата за товарні та нетоварні цінності, за способом розрахунків, найчастіше, це передплата та післяплата.

Основними нормативно-правовим актами, що регламентують облік зобов'язань є: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Цивільний, Господарський, Податковий кодекси України; НП(С)БО 1, НП(С)БО 11, НП(С)БО 9, НП(С)БО 10, НП(С)БО 15, НП(С)БО 16, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» тощо.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ДП «НВО «ПХЗ»

2.1. Вибір контрагентів та формування взаємовідносин між ними.

Для формування взаємовідносин і відповідних розрахункових операцій із постачальниками потрібно пройти процес пошуку підприємством. При виборі постачальників мають виконуватися низка умов (див. рис. 2.1).

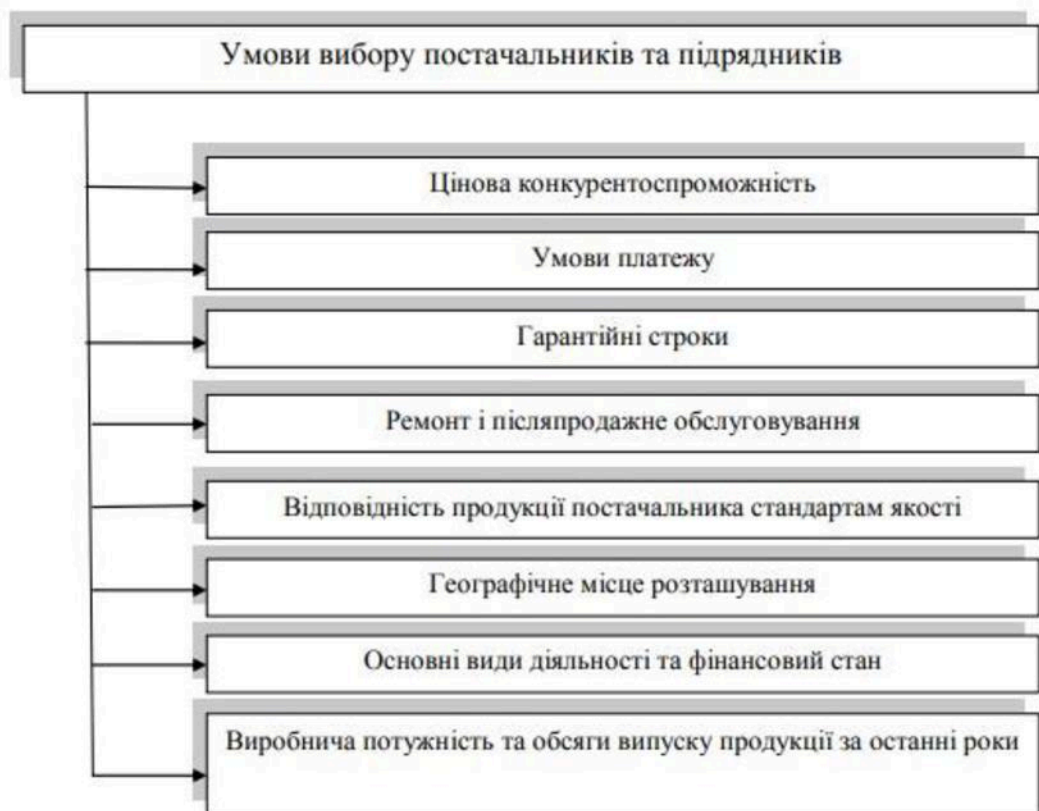

Рис. 2.1. Умови вибору постачальників

Джерело: складено за [41]

Порядок і форми розрахунків із постачальниками визначаються господарськими договорами. Господарський договір є найбільш поширеною і важливою підставою виникнення зобов'язання, основною формою реалізації товарно-грошових відносин у ринковій економіці.

Під час укладення договору з постачальниками та підрядниками виникає юридичне зобов'язання, яке не відображається на рахунках

бухгалтерського обліку та в балансі. Його відображення в обліку розпочнеться тоді, коли суб'єкти господарювання, що уклали договір, перейдуть до виконання взятих на себе обов'язків та за наявності умов відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання», тобто визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення [33].

Для оформлення договірних відносин, підготовку всіх необхідних матеріалів для цього, а також облік, реєстрацію та зберігання укладених договорів ДП «НВО «ПХЗ» в своїй структурі має певні відділи:

1. Відділ матеріально-технічного забезпечення;
2. Комерційний відділ;
3. Відділ маркетингу та зовнішньоекономічних зв'язків;
4. Відділ капітального будівництва;
5. Юридичне бюро.

Договір вважається оформленим після підписання усіма відповідальними особами обох сторін.

Порушення умов договору тягне за собою значні економічні наслідки для всіх учасників договору.

2.2. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з вітчизняними постачальниками

На досліджуваному підприємстві за процес постачання несе відповідальність відділ матеріально-технічного забезпечення.

На підставі заявок про потребу в сировині, матеріалах, обладнанні тощо, що надійшли від виробничого підрозділу до відділу матеріально-технічного забезпечення відбувається пошук постачальників з переліку затверджених (Додаток В). Якщо жоден з них, не має змоги поставити необхідні товарно-матеріальні цінності, обирається новий постачальник, з яким укладаються договори постачання. Наступним кроком є один з двох варіантів (в залежності від умов договору):

1. Отримання поставлених товарів (при домовленості отримання об'єкту договору за умов післяплата);

2. Оплата рахунків фінансовим відділом підприємства (за умови передплати).

Кожна двох наведених вище операцій відображається на рахунках бухгалтерського обліку (див. табл. 2.1.)

Таблиця 2.1

**Типові проведення з обліку розрахунків з вітчизняними
постачальниками**

Зміст операції	Дебет	Кредит
1	2	3
Перераховано оплату за товарно-матеріальні цінності	631	311
Відображено право на податковий кредит	644	631
Оприбутковано товарно-матеріальні цінності	10, 11, 20, 22, 25	631
Підтверджено право на податковий кредит	641	644

Джерело: складено самостійно

Оприбуткування матеріальних цінностей відбувається на підставі первинних документів, таких як: видаткова накладна (Додаток Г), товарно-транспортна накладна (Додаток Д), акт приймання-передачі матеріальних цінностей (Додаток Е) тощо. Прихід цінностей на склад супроводжується складанням прибуткового ордеру (Додаток Ж). Сплата грошових коштів відбувається на підставі рахунків-фактури (Додаток З).

Згідно з планом рахунків рахунок 63 знаходиться в класі 6 «Поточні зобов'язання» [39,40].

Рахунок 63 кредитують на суму фактично одержаних товарно-матеріальних цінностей, спожитих робіт і послуг в кореспонденції з дебетом матеріальних і витратних рахунків.

Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками ведуть на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Це активно-пасивний рахунок, який може мати одночасно два сальдо:

1. За дебетом відображається сума дебіторської заборгованості,
2. За кредитом – сума кредиторської заборгованості.

Отже, дебет рахунку 63 потрібно відобразити в активі балансу, а кредит рахунку 63 – в пасиві балансу.

Для відображення зобов'язань у пасиві балансу використовують два розділи:

1. Розділ II «Довгострокові зобов'язання і забезпечення»;
2. Розділ III «Поточні зобов'язання і забезпечення».

Для відображення зобов'язань у активі балансу використовують розділ II «Оборотні активи», в якому відображають як поточну, так і довгострокову кредиторські заборгованості (Додаток И).

2.3. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з іноземними постачальниками

Діяльність ДП «НВО «ПХЗ» пов'язана із зовнішньоекономічною діяльністю. Досліджуване підприємство здійснює розрахунки з нерезидентами щодо придбання товарів, основних засобів, запасів, надання послуг тощо.

Однією з основних умов взаємодії підприємств України із закордонними постачальниками є укладення між ними зовнішньоекономічного договору (контракту).

Зовнішньоекономічний договір (контракт) – домовленість двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності [37] (Додаток К).

Зовнішньоекономічний договір складається на двох мовах: державна та англійська. Основними реквізитами контракту є:

1. Дані продавця, його банківські реквізити;
2. Дані покупця, його банківські реквізити;
3. Предмет контракту;
4. Кількість та якість товарів, що продається або купується;

5. Загальна вартість та умови оплати товару;
6. Терміни та умови поставки;
7. Умови здачі-приймання товару;
8. Відомості про упаковку та маркування;
9. Відповідальність сторін;
10. Форс-мажорні обставини;
11. Арбітраж;
12. Термін дії контракту;
13. Антикорупційне застереження;
14. Інші умови, що можуть бути необхідні;
15. Підписи від імені обох сторін.

Невід'ємною частиною кожного контракту є специфікація, яка зазвичай є додатком до нього. У специфікації більш детально описані умови поставки.

Для правильного ведення бухгалтерського обліку розрахунків з іноземними постачальниками важливим є правильне визначення суми оприбуткування поставлених товарів. На досліджуваному підприємстві датою розрахунку вартості, згідно розпорядження Головного бухгалтера, є одна з двох дат: дата передплати або дата переходу права власності, в залежності від того, яка подія відбулася раніше.

Дата переходу права власності визначена в специфікації до зовнішньоекономічного договору, згідно умов поставки (Інкотермс) (Додаток Л) [42].

Постачання імпортованих товарів на митну територію України супроводжується оформленням митної декларації – заяви, встановленої форми, в якій особою зазначено митну процедуру, що підлягає застосуванню до товарів, та передбачені законодавством відомості про товари, умови і способи їх переміщення через митний кордон України та щодо нарахування митних платежів, необхідних для застосування цієї процедури [43].

Митна декларація містить інформацію про вартість поставлених товарів двох валют: валюта договору та національна валюта. (за курсом на дату оформлення митної декларації) (Додаток М).

Згідно розпорядження Головного бухгалтера, оприбуткування товарів відбувається за розрахованою вартістю за курсом на дату першої події: оплати чи переходу права власності (Додаток Н).

Оплата розрахунків з іноземними постачальниками відбувається в іноземній валюті.

Так як, згідно законодавства України, підприємства будь-якої форми власності повинні вести бухгалтерський облік в національній валюті – гривні, в процесі розрахунків з іноземними постачальниками, і виникає необхідність розрахунку курсових різниць (див. рис. 2.2).

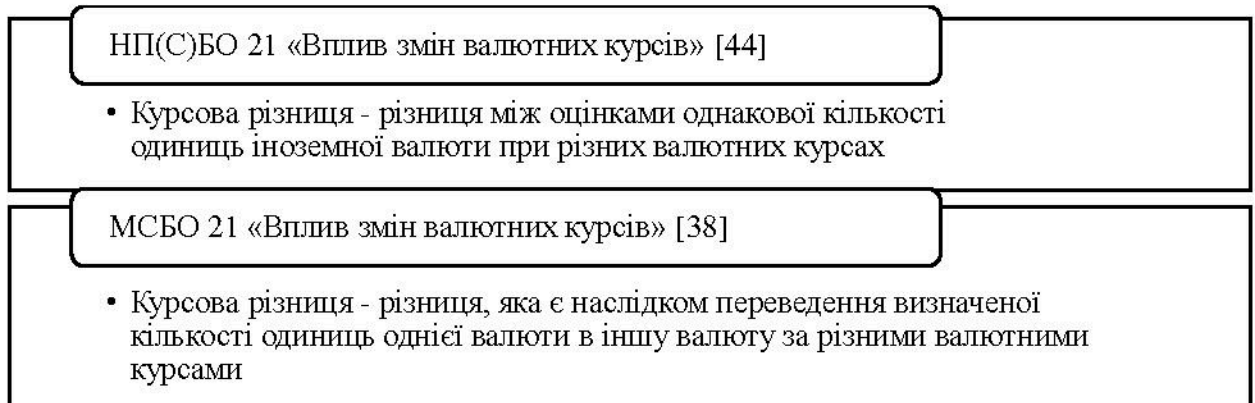

Рис. 2.2. Визначення курсової різниці

Джерело: складено самостійно

Згідно розпорядження Головного бухгалтера розрахунок курсової різниці проводиться в двох випадках: при закритті операції; при формуванні квартальної звітності (Додаток О).

При обробці первинних документів, пов'язаних з обліком розрахунків з іноземними постачальниками, бухгалтер використовує типові кореспонденції (див. табл. 2.2).

Типові проведення з обліку розрахунків з іноземними постачальниками

Зміст операції	Дебет	Кредит
1	2	3
Перераховано оплату за товарно-матеріальні цінності	632	312
Оприбутковано товарно-матеріальні цінності	10, 11, 20, 22	632
Відображено право на податковий кредит	644	631
Підтверджено право на податковий кредит	641	644
Відображено право на податкове зобов'язання	643	641
Нараховано суму мито	642	631
Віднесено суму мито на рахунок додаткових витрат	20 (транспортні витрати)	642
Віднесено суму мито на суму отриманих товарно-матеріальних цінностей	10, 11, 20, 22	20 (транспортні витрати)
Відображено збитки від розрахунку курсової різниці	945	632
Списано збитки на фін.результат	791	945
Відображено дохід від курсової різниці	632	714
Списано дохід на фін.результат	714	791

Джерело: складено самостійно

Підприємства, для достовірності ведення бухгалтерського обліку, в своїй діяльності можуть користуватися планом рахунків, затвердженим наказом по підприємству. Затверджений план рахунків може мати субрахунки вищого порядку, ніж План рахунків бухгалтерського обліку [39,40], затверджений законодавством.

2.4. Напрямки удосконалення обліку розрахунків з постачальниками

Для досконалого ведення фінансово-господарської діяльності ДП «НВО «ПХЗ» важливе значення має вибір постачальника. Це складний та багатогранний процес, який включає певні етапи (див. рис. 2.3).

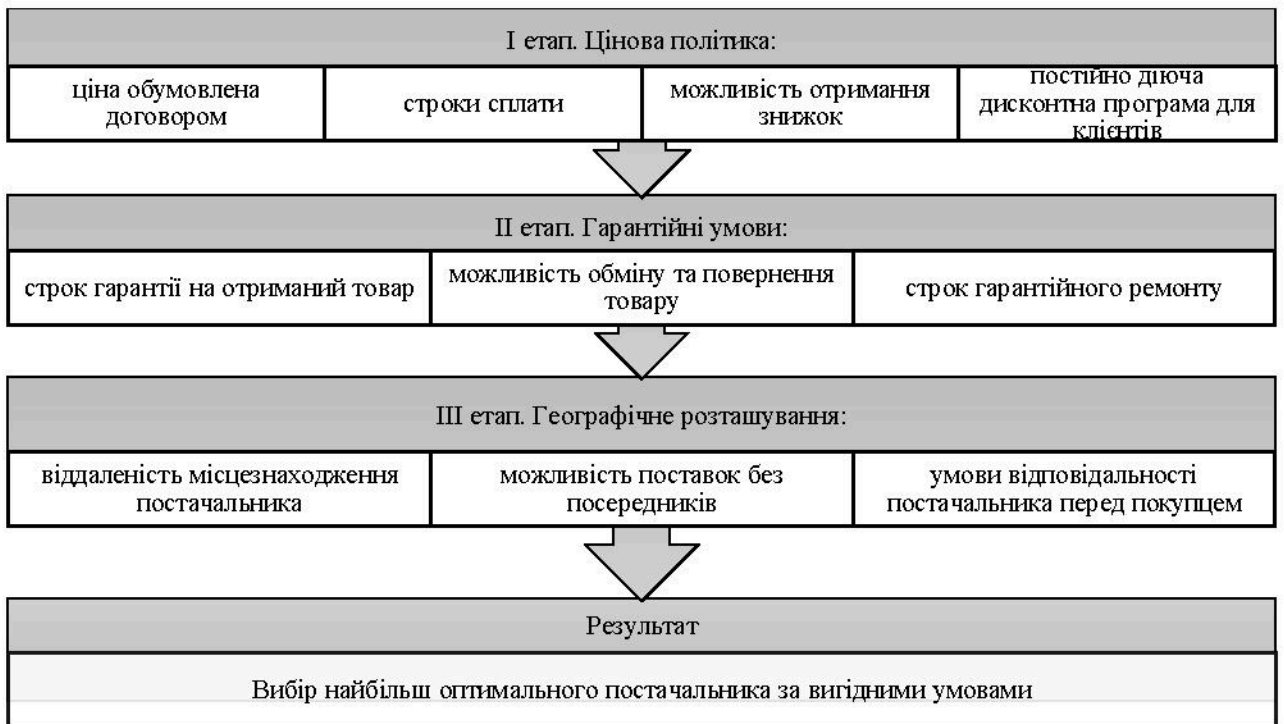

Рис. 2.3. Алгоритм вибору постачальника

Джерело: складено самостійно

Для удосконалення ведення обліку розрахунків з постачальниками доцільно деталізувати інформацію щодо кредиторської чи дебіторської заборгованостей підприємства. Для цього буде доречним введення субрахунків 2-го порядку до рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» (див. табл. 2.3)

Також одним зі способів деталізації інформації в розрізі субрахунків, при застосуванні програмного забезпечення, доречним є введення та застосування Кодів аналітичного обліку (далі КАО). В залежності від кількості контрагентів підприємства Код може мати різну кількість цифр.

Для базового підприємства буде доречним застосування КАО в розрізі 13 символів, де:

– перші дві цифри будуть різними для субрахунків 631 та 632. В випадку розрахунків з вітчизняними постачальниками, це будуть нулі. При розрахунках з іноземними постачальниками перші цифри будуть кодувати країну-постачальника (Наприклад “01”- США, “02” – Польща тощо);

- цифри з третьої по восьму, включено, відобразатимуть код постачальника (наприклад “001210” – ТОВ “ДизайнМедіа”);
- цифри з дев’ятої по тринадцяту – код договору.

Таблиця 2.3

Субрахунки до рахунку 63

Синтетичний рахунок	Аналітичний субрахунок	
	першого порядку	другого порядку
63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядниками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	6311 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками. ТМЦ отримані від звичайних і незвичайних платників податку на прибуток»
		6312 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками. ТМЦ отримані від фізичних осіб-підприємців платників єдиного податку»
		6313 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками. Матеріали по договорам бюджетним»
		6314 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками. Матеріали по фінансуванню бюджетному»
		6315 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками. Послуги отримані від звичайних і незвичайних платників податку на прибуток»
		6316 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками. Послуги отримані від платників єдиного податку»
		6317 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками. Послуги по договорам бюджетним»
		6318 Розрахунки з вітчизняними постачальниками. Послуги по фінансуванню бюджетному»

Джерело: складено самостійно

На думку П.Д. Каминського та А.І. Солонько [6], для вдосконалення обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками значну увагу слід приділити формуванню графіка документообігу, проведенню контролю над дотриманням умов договору, над своєчасністю здійснення операцій постачання, виконання робіт, надання послуг, погашення заборгованості.

Досліджуване підприємство є великим підприємством з великою кількістю контрагентів та значною кількістю документів в обігу, тому пропонується графік документообігу, де зазначено назву документу, виконавця, кому представляється та строк пред’явлення (див. табл. 2.4).

**Графік документообігу документів пов'язаних з розрахунками з
постачальником**

Назва документу	Виконавець	Кому представляється	Строк пред'явлення
1	2	3	4
Видаткова накладна, товарно-транспортна накладна або залізнична накладна (надаються комплектом)	Економіст відділу матеріально-технічного забезпечення	Комірнику структурного підрозділу	По даті надходження товарно-матеріальних цінностей на підприємство
	Комірник структурного підрозділу	Бухгалтеру-матеріалісту	Щоденно, не пізніше 1-го числа місяця, наступного за звітним
Прибутковий ордер	Комірник структурного підрозділу	Бухгалтеру-матеріалісту	Щоденно, не пізніше 1-го числа місяця, наступного за звітним
Акт виконання робіт, послуг	Економіст по договірній роботі підрозділів; особи, відповідальні за виконання договорів	Начальнику або провідному бухгалтеру бюро зведеної бухгалтерської звітності підрозділу	Не пізніше 5-го дня після завершення господарської операції та дати складання акту
Акт приймання виконаних будівельних робіт	Особи, відповідальні за виконання договорів	Начальнику або провідному бухгалтеру бюро зведеної бухгалтерської звітності підрозділу	Не пізніше 5-го дня після завершення господарської операції та дати складання акту
Акт звіряння взаєморозрахунків	Особи відповідальні за виконання договорів, бухгалтер структурного підрозділу	Бухгалтеру (із взаєморозрахунків з контрагентами) центральної бухгалтерії	За потребою

Джерело: складено самостійно

Терміни подання документів можуть змінюватися в залежності від об'єму документів, що отримуються від контрагентів.

Висновки до розділу 2

Взаємовідносини між контрагентами є доволі об'ємною ділянкою обліку базового підприємства.

Досліджуване підприємство в своїй структурі має відділи, що приймають участь в оформленні договірних відносин, а також облік, реєстрацію та зберігання договорів. Такими відділами є: відділ матеріально-технічного забезпечення, комерційний відділ, відділ зовнішньоекономічних зв'язків, відділ капітального будівництва, юридичне бюро.

При виборі постачальника працівниками відділу матеріально-технічного забезпечення перевіряється ряд критеріїв, що мають задовольняти визначені потреби.

В більшості ДП «НВО «ПХЗ» веде розрахунки з вітчизняними контрагентами, але мають місце й розрахунки за імпорнтними операціями. В незалежності від місця знаходження постачальника, співпраця з ним не є можливою, без укладення договору. В договорі вказуються окрім основних реквізитів, також зазначаються умови та обсяги поставки тощо.

Первинні документи, що супроводжують облік постачання товару чи надання послуг, відрізняються для іноземних та вітчизняних постачальників. Для вітчизняних основними первинними документами є: видаткова накладна, товарно-транспортна накладна, рахунок-фактури, акт приймання-передачі матеріальних цінностей, акт виконаних робіт тощо. Для обліку імпорнтних товарів такими документами є: митна декларація, CMR, Invoice, Packing list тощо.

Облік розрахунків ведеться на синтетичному рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками», який в свою чергу для обліку розрахунків з вітчизняними постачальниками аналітичний субрахунок 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», для розрахунків з іноземними постачальниками – субрахунок 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками».

Рахунок 63 – активно-пасивний, який може мати одночасно два сальдо:

3. За дебетом відображається сума дебіторської заборгованості.

4. За кредитом – сума кредиторської заборгованості.

РОЗДІЛ 3

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ

3.1. Мета, завдання та джерела інформації внутрішньогосподарського контролю

Внутрішньогосподарський контроль має особливе значення на підприємствах, де зосереджуються величезні потоки матеріальних цінностей і коштів. Характерним для такого контролю є його проведення під час здійснення фінансово-господарської діяльності.

Визначення поняття «Внутрішньогосподарський контроль» трактується по-різному в різних джерелах спеціальної літератури та нормативно-правових актів (див. табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Визначення поняття «внутрішньогосподарський контроль (аудит)»

Джерело	Визначення поняття
1	2
Методичні рекомендації щодо проведення внутрішнього аудиту фінансових установ [45]	<p>Внутрішній аудит - незалежна експертна діяльність служби внутрішнього аудиту фінансової установи, яка полягає в проведенні перевірок та здійсненні оцінки, як правило, таких елементів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - системи внутрішнього контролю фінансової установи; - фінансової і господарської інформації; - продуктивності діяльності фінансової установи; - дотримання законів, нормативних актів та інших зовнішніх вимог; <p>- внутрішній аудитор - працівник служби внутрішнього аудиту.</p> <p>Внутрішній контроль - сукупність процедур, що здійснюються фінансовою установою і забезпечують:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримання законодавства та внутрішніх регламентуючих документів при здійсненні операцій фінансовою установою; - достовірність та повноту інформації, яка надається наглядовим і виконавчим органам фінансової установи; - збереження активів фінансової установи і її клієнтів; - виконання планів фінансової установи.
МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання та його середовища» [46]	<p>Внутрішньогосподарський контроль є процесом, який визначається і на який впливають особи наділені вповноваженими управління та найвищого управління, а також інший персонал, який надає обґрунтовану впевненість щодо досягнення цілей суб'єкта господарювання стосовно достовірності фінансової звітності, ефективності діяльності та дотримання застосованих законів і нормативних актів.</p>

1	2
Дікань Л. В. Фінансово-господарський контроль: навчальний посібник [7]	Внутрішній контроль - незалежна діяльність з перевірки та оцінки роботи суб'єкта господарювання в інтересах останнього, метою якого є висловлення думки контролера відносно ефективності організації і функціонування суб'єкта господарювання, визначити чи має фінансова звітність підприємства суттєві перекручення.
Пашкевич М.С. Контроль: незалежний, внутрішній, державний [47]	Внутрішній аудит – це регламентована внутрішніми документами діяльність спеціального підрозділу підприємства з контролю всіх ланок управління та різних сторін функціонування підприємства, спрямована на вдосконалення його управління.
Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль[48]	Внутрішній контроль – це система безперервних контрольних дій за функціонуванням об'єктів управління, що здійснюються керівництвом підприємства або уповноваженою ним посадовою особою, з метою формування певних інформаційних засад прийняття управлінських рішень або їх коригуванням для досягнення поставлених цілей найбільш ефективним для підприємства способом.

Джерело: складено самостійно

Метою внутрішньогосподарського контролю є забезпечення дотримання всіма співробітниками підприємства посадових обов'язків відповідно до цілей підприємства.

До основних завдань внутрішнього аудиту відносять:

1. Перевірку бухгалтерської інформації.
2. Перевірку засобів і способів ідентифікації інформації; вивчення окремих статей звітності.
3. Перевірку сальдо і оборотів за окремими рахунками бухобліку.
4. Перевірку наявності, стану й збереження майна підприємства.
5. Перевірку поточної діяльності окремих структурних підрозділів.
6. Оцінку та контроль використовуваного програмного забезпечення.
7. Контроль дотримання комерційної таємниці.
8. Розслідування окремих випадків (розкрадання, обману, помилки на значні суми) та неадекватних дій персоналу управління.
9. Оцінку ефективності використання ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових, інтелектуальних).

10. Розробку рекомендацій з усунення невідповідностей щодо підвищення ефективності діяльності [49].

При організації внутрішнього контролю вагоме місце належить його інформаційному забезпеченню. До джерел інформаційного забезпечення внутрішнього контролю підприємства належать [48]:

1. Економічні норми; нормативи; стратегічні і поточні плани підприємства; бізнес-плани; планові завдання цехам та іншим підрозділам; внутрішні стандарти;

2. Оперативна звітність підприємства;

3. Дані бухгалтерського обліку;

4. Рішення вищих установ щодо річного звіту підприємства та ревізії, що проводяться для контролю господарської діяльності підприємства;

5. Матеріали науково-методичних, науково-практичних конференцій та нарад; результати соціальних досліджень та науково-дослідних нарад; результати соціальних досліджень та науково-дослідних робіт; періодична та довідкова література тощо;

6. Листування з постачальниками, споживачами, фінансовими та кредитними органами та іншими контрагентами;

7. Акти обстежень вищими та контролюючими органами;

8. Рішення загальних зборів акціонерів і трудових колективів;

9. Фотографії робочого дня виконавців та робочого часу обладнання, результати хронометражних спостережень, робочі креслення, норми витрат матеріалів, паливних та енергетичних ресурсів та інше;

10. Інтернет-ресурси.

3.2. Організація і методика внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками

Методи внутрішнього контролю є важливою складовою системи контролю. Незважаючи на велику кількість видів діяльності підприємств України, можна виокремити 5 основних методів внутрішнього контролю:

1. Розділ обов'язків;
2. Система незалежних перевірок;
3. Система підтвердження повноважень;
4. Документальний контроль;
5. Фізичні засоби контролю та охорони.

Конкретних процедур внутрішньогосподарського контролю значно більше, вони встановлюються для значних за обігом операцій, що проводяться на підприємстві, або ж операцій з певним ризиком.

На перелік процедур контролю, що встановлюються на підприємстві впливають обсяг операції, що контролюється, ступінь її складності та особливості діяльності підприємства [48].

Ще одним з методів внутрішньогосподарського контролю заборгованостей може бути щоквартальне подання інформації керівництву підприємства (Додаток П). Щомісячно з розшифровкою заборгованостей можна ознайомлювати працівників відділу матеріально-технічного забезпечення, для уточнення інформації (Додаток Р).

Також методом контролю може бути Акт звірки взаєморозрахунків (Додаток С). Такий метод є особливо актуальним для підприємств з великою кількістю контрагентів, або якщо між контрагентами велика кількість розрахунків. Адже тоді є досить високою ймовірність, що якийсь документ не буде проведений в обліку однієї із сторін за договором або проведений несвоєчасно.

Акти звірки направляються, для підтвердження сум заборгованостей або ж відсутність таких, контрагентам, перед щорічною інвентаризацією дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства. Підписаний, уповноваженою особою контрагента, Акт є підтвердженням суми заборгованості між контрагентами, або її відсутності [8].

Щорічна інвентаризація зобов'язань проводиться до подання фінансової звітності контролюючим органам. Метою даної інвентаризації є перевірка:

1. Дотримання строку позовної давності,
2. Обґрунтованості сум зобов'язань, що виникли в процесі розрахунків з покупцями, замовниками, постачальниками, підрядниками, з підзвітними особами, іншими дебіторами і кредитора [49]

Етапи внутрішньогосподарського контролю наведені на рис.3.1.

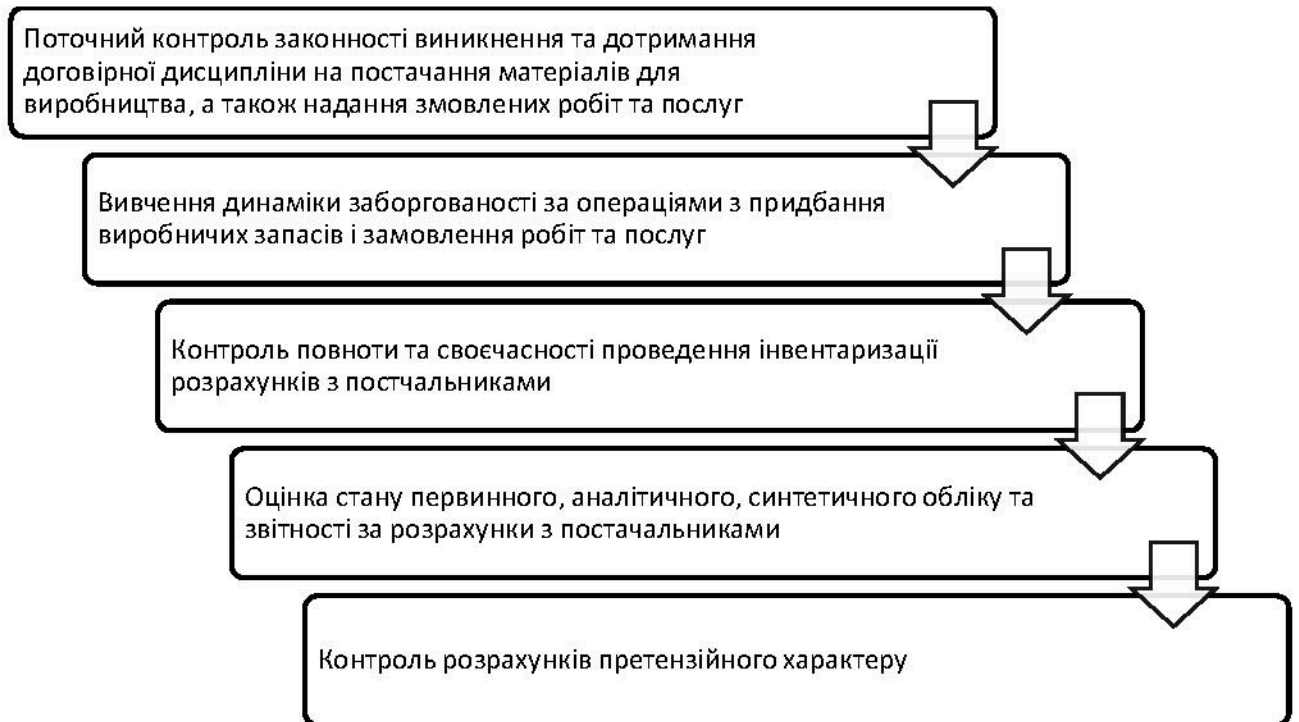

Рис. 3.1. Етапи внутрішньогосподарського контролю

Джерело: складено за [40]

Організація внутрішньогосподарського контролю має певні особливості:

1. Замовлення на придбання проводиться лише після вибору постачальника.

2. Кожне замовлення повинно бути затверджене, начальником відділу, що зробив замовлення або уповноваженою особою. Інколи замовлення потребує підтвердження на вищому рівні.

3. Приймання отриманих товарно-матеріальних цінностей повинно відбуватися в спеціально відведеному та спеціально обладнаному місці. Це дає змогу мінімізувати витрати на приймання та збереження товару.

4. Оприбуткування можливе лише після проходження процесу приймання, що включає перевірку кількості та якості продукції.

5. Оброблені до оплати рахунки повинні бути зареєстровані, отримані рахунків-фактури штампують і нумерують.

6. Усі рахунки-фактури повинні перевірятися та затверджуватися на підставі надходження товарів або іншої документації.

7. Коригування розрахунків (знижки, транспортні витрати тощо) перевіряють та затверджуються підставі супровідних документів.

8. Сальдо синтетичного рахунку 63 повинно збігатися з підсумковим сальдо в розмірі постачальників.

9. Розподіл наступних обов'язків [47]:

- затвердження переліку постачальників;
- затвердження замовлень;
- відправлення замовлень;
- приймання товару;
- реєстрація отриманих рахунків-фактур;
- звірка рахунків-фактур;
- затвердження рахунків-фактур;
- рознесення даних з рахунків-фактур по бухгалтерським регістрам (в тому числі занесення до програмного забезпечення);
- звірка з документами постачальника;
- складання документів на оплату.

3.3. Типові порушення обліку розрахунків з постачальниками та шляхи їх попередження

Найпоширенішими помилками, які можуть виникнути при роботі з постачальниками є:

1. Порушення умов постачання:

- Недопостачання.
- Неналежна якість поставленого товару.

2. Порухення термінів постачання (багаторазове порушення термінів постачання дає одержувачу право в односторонньому порядку розірвати договір з постачальником)

3. Перевищення обсягу товару.

Порушення умов договору можна мінімізувати за рахунок посилення штрафних санкцій. Відповідно до Цивільного кодексу України штрафні санкції – господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил ведення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарських зобов'язань.

Також Цивільний кодекс України дає визначення пені. Пеня – неустойка, яку обчислюють у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожний день прострочення [23].

Господарським кодексом закріплено, що в разі, якщо розмір штрафних санкцій не закріплений Кодексом, санкції слід застосовувати в розмірі передбаченому договором [31].

У випадку поставки товару понад домовленої кількості у одержувача є два варіанти: прийняти надлишки товару з доплатою або відправити їх назад постачальнику (всі транспортні витрати бере на себе постачальник).

В таблиці 3.2 узагальнено заходи щодо удосконалення обліку зобов'язань.

Таблиця 3.2

Заходи щодо удосконалення обліку

№ з/п	Заходи	Ефект
1	2	3
1	Введення субрахунків 2-го порядку до рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	Деталізація інформації щодо кредиторської чи дебіторської заборгованостей підприємства, в розрізі платників податків та джерел фінансування
2	Введення Кодів аналітичного обліку	Деталізація інформації щодо кредиторської чи дебіторської заборгованостей підприємства, в розрізі країни-постачальника цінностей, контрагентів та договорів з постачальниками

1	2	3
3	Введення графіку документообігу	Чітке визначення етапів руху документів на підприємстві, оперативність обробки документів, мінімізація облікових помилок, своєчасність прийняття управлінських рішень
4	Впровадження реєстрів несплачених рахунків-фактури в розрізі постачальників (додаток Т)	Зменшення обсягів кредиторської заборгованості в результаті контролю в розрізі кожного постачальника
5	Впровадження таблиці-довідки щодо погашення кредиторської заборгованості (додаток У)	Контроль за своєчасністю погашення кредиторської заборгованості, мінімізація прострочених заборгованостей та, як наслідок, уникнення штрафних санкцій
6	Впровадження реєстру сплачених/отриманих ТМЦ по окремому постачальнику (додаток Ф)	Деталізація заборгованості в розрізі номенклатур

Джерело: складено самостійно

Основна мета застосування аналітичних процедур полягає у виявленні наявності або відсутності незвичайних або неправильно відображених фактів і результатів господарської діяльності, що визначають сфери потенційного ризику й потребують особливої уваги.

Висновки до розділу 3

Внутрішньогосподарський контроль на великому підприємстві є невід'ємною частиною управління.

При організації внутрішнього контролю вагоме місце належить його інформаційному забезпеченню. До джерел інформаційного забезпечення внутрішнього контролю підприємства належать [40]:

1. Оперативна звітність підприємства;
2. Дані бухгалтерського обліку;
3. Рішення вищих установ щодо річного звіту підприємства та ревізії, що проводяться для контролю господарської діяльності підприємства;

4. Листування з постачальниками, споживачами, фінансовими та кредитними органами та іншими контрагентами;
5. Інтернет-ресурси тощо.

Досліджуване підприємство для проведення контролю має два бюро: ревізійне бюро (для перевірки правильності вже здійснених господарських операцій), бюро фінансово-економічного аналізу (для поточної перевірки).

До основних методів контролю можна віднести: розподіл обов'язків; система підтвердження повноважень, документальний контроль, подання керівництву форм аналізу стану звітності, інвентаризація тощо. Конкретних процедур внутрішнього контролю значно більше, їх перелік залежить від обсягу операції, що контролюється, ступені її складності та особливості діяльності підприємства

Основними порушеннями під час розрахунків з постачальниками є порушення останніми, умов договору. Основним методом боротьби з такими порушеннями є посилення штрафних санкцій.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було розглянуто теоретичні засади організації та методології обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядчиками на прикладі ДП «НВО «ПХЗ». В результаті було встановлено наступне:

1. Досліджуване підприємство є платоспроможним, рентабельним та ліквідним. Порівняння результатів роботи 2020–2021рр підприємства показав:

– загальна сума активів підприємства зросла на 652 085 тис. грн, або на 12,16%, що зумовлене збільшенням випуску готової продукції на 427,78 % або на 1 078 тис. грн та суми незавершених капітальних інвестицій на 3,14 % або 15 323 тис. грн;

– сума власного капіталу підприємства збільшилася на 44 866 тис. грн або на 1,16 %;

– величина довгострокових зобов'язань зменшилася на 31 041 тис. грн або на 6,79 %, а сума поточних – зросла на 632 872 тис. грн або 68,62 %.

– коефіцієнт платоспроможності (автономності) зменшився на 9,81 % та склав 0,65, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами зменшився на 39,56 %, а коефіцієнт маневреності власного капіталу – на 37,77 %

– коефіцієнт фінансової залежності збільшився на 6,32 % та коефіцієнт співвідношення залученого та власного капіталу на 38,93 %.

2. Одним із структурних підрозділів підприємства є бухгалтерська служба, яка забезпечує фінансову та податкову звітність на підприємстві. Методичне керівництво ведення бухгалтерського і податкового обліку покладається на головного бухгалтера. Головний бухгалтер на підприємстві має двох заступників:

– з обліку витрат на виробництво;

– з автоматизації і методології бухгалтерського обліку і звітності.

Бухгалтерська служба досліджуваного підприємства у своїй структурі має певні бюро: бюро фінансово-економічного аналізу, бюро по ревізійній роботі, бюро методології, бюро з обліку банківських та касових операцій, бюро зведеної бухгалтерської звітності виробничих підрозділів тощо.

3. Діяльність виробничих підприємств України, будь-якої форми власності, супроводжується розрахунками з постачальниками.

Будь-яке виробниче підприємство створюється з метою виготовлення продукції та її реалізації. Але здійснення процесу виробництва неможливе без наявності обладнання, устаткування, будівель, без сировини, матеріалів, які в процесі обробки перетворюються на готовий продукт. Таким чином, процес придбання засобів виробництва є важливою передумовою для здійснення основної діяльності підприємства.

4. У процесі взаємовідносини між контрагентами можуть виникати дебіторська або кредиторська заборгованості. За часом погашення вони поділяються на довгострокові та поточні.

У своїй діяльності, досліджуване підприємство в більшості випадків веде:

- безготівкові розрахунки з постачальниками;
- за своїм об'єктом це можуть бути як товарні, так і нетоварні;
- за локацією: місцеві, регіональні, внутрішньодержавні та міжнародні
- за способом розрахунків: передплата, післяплата, взаємозалік, накладений платіж.
- тощо.

5. Нормативними документами, що регламентують облік зобов'язань є:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
- Цивільний кодекс України;
- Податковий кодекс України;
- НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»;
- НП(С)БО 11 «Зобов'язання»;

- НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»
- тощо.

6. Розрахунки з постачальниками починається з укладання господарських договорів (для вітчизняних постачальників) та зовнішньоекономічних контрактів (для іноземних). Умови, порядок, форми розрахунків з постачальниками прописуються саме в договорах.

Для оформлення договірних відносин ДП «НВО «ПХЗ» в своїй структурі має певні відділи:

- відділ матеріально-технічного забезпечення;
- комерційний відділ;
- відділ маркетингу та зовнішньоекономічних зв'язків;
- відділ капітального будівництва;
- юридичне бюро.

На підставі заявок на закупівля, від виробничих підрозділів, відділ матеріально-технічного забезпечення або відділ маркетингу та зовнішньоекономічних зв'язків укладають договори з новими контрагентами або здійснюють замовлення в межах існуючих.

Облік зобов'язань ведуть на синтетичному рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Рахунок є активно-пасивним, тобто сальдо може відобразитися як за дебетом (дебіторська заборгованість), та і за кредитом (кредиторська заборгованість). Отже, дебет рахунку 63 потрібно відобразити в активі балансу, а кредит рахунку 63 – в пасиві балансу.

Для обліку розрахунків з вітчизняними постачальниками рахунок 63, має аналітичний субрахунок 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», для обліку розрахунків з іноземними постачальниками – 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками».

7. Для вибору постачальникам відділи постачання мають дотримуватися певного алгоритму їх вибору, що включає певні умови:

- цінова політика;
- гарантійні умови;

- географічне розташування.

Для удосконалення ведення обліку розрахунків за зобов'язаннями, доцільним є впровадження субрахунків 2-го порядку до рахунку 63, а також застосування Кодів аналітичного обліку.

Ще одним методом вдосконалення обліку розрахунків є застосування графіку документообігу. Це необхідно для чіткого визначення етапів руху документів на підприємстві, а також оперативності обробки первинних документів.

8. Внутрішньогосподарський контроль має особливе значення на підприємствах, де зосереджуються величезні потоки матеріальних цінностей і коштів.

Метою внутрішньогосподарського контролю на ДП «НВО «ПХЗ» є забезпечення дотримання всіма співробітниками підприємства посадових обов'язків відповідно до цілей підприємства.

Методи внутрішнього контролю є важливою складовою системи контролю. Незважаючи на велику кількість видів діяльності підприємств України, можна виокремити декілька основних методів внутрішнього контролю:

- Розділ обов'язків;
- Система незалежних перевірок;
- Систематичне подання керівництву підприємства інформації щодо заборгованостей підприємства;
- Система підтвердження повноважень;
- Документальний контроль;
- Інвентаризація зобов'язань;
- Фізичні засоби контролю та охорони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнатенко Є.П. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Миколаїв: ФОП Швець В.М. 2019. 320 с.
2. Кіндрацька Г.І. Загородній А.Г., Кулиняк Ю.І. Аналіз господарської діяльності: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2019. 320 с.
3. Синькевич Н.І. «Економічний аналіз»: курс. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя. 2018. 97 с.
4. Шестерняк М.М. Сучасний економічний аналіз та його основні види. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 20. Ч. 3. С. 15–161.
5. Бухгалтерський фінансовий облік [текст]: підручник для студентів спеціальності: Облік і аудит; вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. [і з передм.] Ф.Ф. Бутинця. - 8-ме вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП; «Рута»; 2009. - 912 с.
6. Каминський П.Д., Солонько А.І. Аспекти обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками. Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики : матер. І міжнар. наук.-практ. конф. Кривий Ріг : Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського, 2016. С. 29–32.
7. Дікань Л. В. Фінансово-господарський контроль: навчальний посібник / Л. В. Дікань. – К.: Знання, 2010. – 395с
8. Актуальні проблеми менеджменту: теоретичні і практичні аспекти: матеріали VI міжнар. наук.–практ. конф. (Одеса, 28-29 вересня 2023 р.) – Одеса: ОНЕУ, 2023 – 324 с.
9. Статут ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА НАУКОВО-ВИРОБНИЧОГО ОБ'ЄДНАННЯ «ПАВЛОГРАДСЬКИЙ ХІМІЧНИЙ ЗАВОД» (нова редакція): наказ Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України № 47 від 05.03.2021 р.

10. Офіційний сайт ДП «НВО «ПХЗ». URL: <http://www.ric-phz.com.ua>.
11. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text>
12. Облікова політика підприємства: наказ по підприємству від 28.12.2017 р.
13. Волкова Н.А., Подвальна Н.Е., Семенова К.Д. Економічний аналіз: навч. посібник. Одеса: ППЦ «Белка». 2020. 240 с.
14. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 304 с.
15. Міщук Г.Ю., Джигар Т.М., Шишкіна О.О. Економічний аналіз: навч. посібник. Рівне: НУВГП. 2017. 156 с.
16. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя». 2020. 434 с.
17. Чепка В.В., Матяш О.К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 12. С. 649–653.
18. Ювілейне видання «Книга про діяльність підприємства «ДП «НВО «ПХЗ» 1929-2019рр.». Дніпро: ТОВ «ВКФ «АРТ-ПРЕС», 2019 р. 368 с.
19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене Наказом Міністерства фінансів України №237 від 08.10.1999р
20. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> .
21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013.
22. МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи»
23. Цивільний кодекс України №435-IV від 16.01.2003р

24. Иоффе О. С. Обязательственное право / Олимпиад Соломонович Иоффе. – М. : Юридическая литература, 1975. – 880 с
25. Завальна Ж.В. Щодо питання про юридичну природу зобов'язання. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 147–150.
26. Завадський Й.С. Економічний словник/Й.С. Завадський, Т.В. Осовська, О.О.Юшкевич. – К.: «Кондор», 2006.
27. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С. М. Гончарова. — К.: Центр учбової літератури, 2009.
28. Фінансово-економічний словник : словник-довідник / кол. авт. : Юнін О. С., Круглова О. О., Савельєва М. О. та ін. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2018. – 164 с
29. Словник економіста та підприємця / А.М. Туренко, І.А. Дмитрієв, О.С. Іванілов, І.Ю. Шевченко. – Х.: ХНАДУ, 2018. – 340 с
30. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 1998.
31. Господарський кодекс України, №436-IV від 16.01.2003р
32. Податковий кодекс України, №2755-VI від 02.12.2010р
33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене Наказом Міністерства фінансів України №20 від 31.01.2000р
34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене Наказом Міністерства фінансів України №246 від 20.10.1999р
35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене Наказом Міністерства фінансів України №290 від 29.11.1999р
36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Витрати», затверджене Наказом Міністерства фінансів України №318 від 31.12.1999р

37. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991р №959-ХІІ

38. МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»

39. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом Міністерства фінансів України №291 від 30.11.1999р

40. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Наказом Міністерства фінансів України №291 від 30.11.1999р

41. Журнал «Економіка і суспільство» Випуск №12, 2017р «Правові аспекти розрахунків з іноземними постачальниками в сучасних умовах», Беляєва Л.А., Назаренко К.В.

42. Інкотермс 2020. URL: <https://balance.ua/news/post/pravila-inkoterms-tablica-podskazka>

43. Митний кодекс України №92-IV від 11.07.2002р

44. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене Наказом Міністерства фінансів від 10.08.2000 №193

45. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо проведення внутрішнього аудиту фінансових установ, затверджено розпорядженням Державної комісії з регулювання ризиків фінансових послуг від 27.09.2005 №4660

46. МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання та його середовища»

47. Пашкевич М.С. Контроль: незалежний, внутрішній, державний: навч. посіб.: у 2 ч. Ч. 1. Незалежний аудиторський та внутрішньогосподарський контроль [Електронний ресурс] / М.С. Пашкевич, Н.Л. Шишкова ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Електрон. текст. дані. – Дніпро : НГУ, 2017. – 182 с. – Режим доступу: <http://nmu.org.ua>

48. Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2021. 336 с.

49. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/За редакцією к.е.н., проф. М.Д.Корінька. - Фастів: «Поліфаст»; 2006 - 440с.

ДОДАТКИ